

FYLKESMANNEN
I ROGALAND

TILSYNSRAPPORT

SKOLENS ARBEID MED ELEVENES PSYKOSOSIALE MILJØ

Lund kommune – Lund ungdomsskole

Innhold

1.	Tema for tilsynet: Skolens arbeid med elevenes psykososiale miljø	3
2.	Gjennomføring av tilsynet	4
3.	Kontrollområde for tilsynet	5
3.1	Forebyggende arbeid	5
3.2	Det individuelt rettede arbeidet	7
3.3	Brukermedvirkning	9
4.	Pålegg om retting	11
5.	Oppfølging av tilsynsresultatene	12
6.	Klageadgang	12
Vedlegg 1	Oversikt over innsendt dokumentasjon	13
Vedlegg 2	Oversikt over de som er intervjuet	14
Vedlegg 3	Rettslige krav	15

1. Tema for tilsynet: Skolens arbeid med elevenes psykososiale miljø

Det blir gjennomført felles nasjonalt tilsyn i 2010, 2011 og 2012 med temaet skolens arbeid med elevenes psykososiale miljø, jf. opplæringsloven kapittel 9a. Hovedbestemmelsen for tilsynet er § 9a-1 og de andre reglene som kontrolleres må sees i sammenheng med denne.

Det rettslige utgangspunktet for tilsynet er delt inn i tre hovedkategorier:

- Det forebyggende arbeidet ved skolen - § 9a-4, jf § 9a-3 første ledd
- Det individuelt rettede arbeidet ved skolen - § 9a-3 andre og tredje ledd
- Brukermedvirkning (skolens plikt til samhandling og involvering med ulike råd og utvalg) - §§ 9a-5 og 9a-6 og deler av kapittel 11.

Opplæringsloven § 13-10 om forsvarlig system og § 9a- 4 om internkontroll

Det er ikke ført særskilt tilsyn med opplæringsloven § 13-10 andre ledd i dette tilsynet. Opplæringsloven § 13-10 andre ledd er en overordnet regel som pålegger skoleeier å ha et forsvarlig system for oppfølging av alle lovkrav. I tidligere tilsyn har det vært stort fokus på internkontrollsystemet til kommunene. I det felles nasjonale tilsynet 2010, 2011 og 2012 er det internkontrollen ved den enkelte skolen vedrørende elevenes psykososiale miljø som er kontrollert. Kravet til internkontroll i forbindelse med dette er særskilt regulert i opplæringsloven § 9a-4, jf. § 9a-3 første ledd.

Kommunens ansvar

Selv om opplæringsloven legger ansvaret på skoleledelsen for den daglige gjennomføringen og etterlevelsen av de kontrollerte reglene, er det kommunen som har det overordnede ansvaret. Det er kommunen som skoleeier som må sørge for at skoleledelsen ved hver enkelt skole oppfyller kravene og pliktene i loven, og at de tilbyr de tjenester og aktiviteter som loven omhandler.

Oppfyllelsen av elevenes rett til et godt psykososialt miljø skjer på skolen. Det er skoleledelsen og de ansatte som i det daglige må arbeide for et godt skolemiljø. Kommunen som skoleeier er likevel øverste ansvarlige for at pliktene i kapittel 9a blir oppfylt. Dette innebærer at selv om det i tilsynet har vært undersøkt handlinger som skjer i skolen, så er det kommunen som er ansvarlig for oppfyllelse av elevenes rettigheter og som derfor er adressat for eventuelle pålegg om retting i samsvar med opplæringsloven § 14-1 tredje ledd.

Formålet med tilsynet

Det overordnede målet med tilsynet er å rette fokus mot og styrke arbeidet med det psykososiale miljøet ved skolene og skolens evne til å forebygge og håndtere krenkende atferd. Gjennom kontroll med om skolene følger lovkravene på dette området, skal eventuell lovstridig praksis avdekkes. Gjennom pålegg om endring skal slike forhold rettes opp.

Et godt skolemiljø er en viktig innsatsfaktor for en god skole og for realisering av formålsparagrafen i opplæringsloven § 1-1. Mangler ved skolemiljøet kan føre til mistriksel blant elevene, og det vil kunne ha direkte betydning for læringsutbytte.

Det psykososiale miljøet handler om mellommenneskelige forhold og er en positiv eller negativ følge av samhandling og kommunikasjon mellom alle de som er på skolen. Et godt psykososialt miljø er grunnleggende for at den enkelte eleven skal kunne utvikle seg positivt. Skolen er en av de mest sentrale arenaer i barn og ungdommers liv. Skolen er stedet for læring og utvikling, men uten en grunnleggende følelse av trygghet, tilhørighet og inkludering hos den enkelte elev, vil ikke læring få det riktige fokus.

De overordnede formål med det felles nasjonale tilsynet 2010, 2011 og 2012 er å:

- Sikre at skoleeiere og skoleledere driver et aktivt og forebyggende arbeid for å sikre elevene et godt psykososialt miljø
- Sikre at skoleeiere og skoleledere sørger for at de tilsatte på en tilfredsstillende måte håndterer krenkende atferd som de får kunnskap eller mistanke om
- Sikre at skoleeiere og skoleledere sørger for at elever, foreldre, råd og utvalg blir involvert og engasjert i skolemiljøarbeidet.

Det presiseres at tilsynsrapporten ikke gir en helhetsvurdering av skoleeier og skolen. Rapporten omhandler kun resultatet fra tilsynet som er gjennomført på det temaet som er valgt for det felles nasjonale tilsynet 2010, 2011 og 2012.

2. Gjennomføring av tilsynet

Etter opplæringsloven § 14-1 andre ledd har departementet hjemmel til å føre tilsyn med offentlige skoler. Denne retten er delegert til Fylkesmannen. Fylkesmannen skal ha tilgang til skoleanlegg og dokumentasjon.

Tilsynet er gjennomført ved å hente inn og vurdere dokumentasjon, skriftlig gransking og muntlige opplysninger.

Det er skolen som etter loven plikter å sikre at den enkelte eleven får oppfylt sin rett til et godt psykososialt miljø, jf. § 9a-1 og § 9a-3 første ledd. Skolen vil i denne sammenheng være: skoleeier, skoleledelsen og de ansatte ved skolen.

Gangen i tilsynet

- Varsel om tilsyn med pålegg om å sende inn redegjørelse og dokumentasjon fra skolen datert 07.02.12.
- Dagsorden for tilsynet i brev datert 07.02.12.
- Mottak av dokumentasjon og redegjørelse fra skolen 12.03.12.
- Åpningsmøte 11.04.12.
- Intervju og samtaler 18.04.12.
- Varsel om vedtak og foreløpig rapport datert 04.06.12.
- Sluttmøte 06.06.12.
- Frist for tilbakemelding om varsel om vedtak og foreløpig rapport 29.06.12
- Endelig tilsynsrapport 28.02.12

3. Kontrollområde for tilsynet

3.1 Forebyggende arbeid

For å oppnå et godt psykososialt miljø er det en nødvendig forutsetning at det blir utført et forebyggende arbeid som skal forhindre uønsket/ krenkende atferd. Dette innebærer at skoleledelsen må ha en "føre - var" holdning til eventuelle situasjoner og utfordringer som kan oppstå i skolehverdagen, og som kan ha negativ innvirkning på elevenes skolemiljø.

Rettslige krav

Det rettslige utgangspunktet for tilsynets kontroll med det forebyggende arbeidet ved skolen finnes i opplæringsloven § 9a-4, jf. § 9a-3 første ledd. Skoleledelsen og skoleeier skal arbeide forebyggende for å forhindre at uønsket atferd oppstår. Det forebyggende arbeidet skal være aktivt, systematisk og kontinuerlig.

Reglene presiserer plikten skolen har til å sikre at elevenes rett etter § 9a-1 blir oppfylt. Det er informert nærmere om de rettslige kravene og hva de innebærer på åpningsmøtet 11.04.12. De rettslige kravene fremgår ellers av instruks for tilsynet¹, og de er omtalt i vedlegg 3 til denne rapporten. Det vises også til rundskriv fra Utdanningsdirektoratet om elevenes rett til et godt psykososialt miljø.²

Dokumentasjon og vurdering

I "Handlingsplan mot mobbing" har skolen satt seg mål for skolemiljøet, blant annet at *"Skolen skal ved hjelp av forebyggende tiltak hindre at elever blir mobbet av medelever eller lærere, eller at elever mobber ansatte"*, og at *"Skolen sine rutiner skal søke å avdekke at mobbing foregår."* Visjonen som er formulert i handlingsplanen, *"En mobbefri skole med best mulig trivsel for alle"*, bygger opp under målformuleringene knyttet til skolemiljøet. *"En mobbefri skole"* er også et av utviklingsmålene i "Utviklingsplan 2011/2012".

I skolens "Handlingsplan mot mobbing" er det formulert prosedyrer for hva skolen skal gjøre *"ved mistanke om mobbing"*, og hva skolen skal gjøre *"hvis problemet vurderes til mobbing"*. Det er videre rutiner for hvordan skolen skal håndtere situasjoner dersom en ansatt er involvert i mobbesaker. I handlingsplanen nevnes at alle lærerne skal observere *"ensomme elever, fravær, uregelmessigheter i gym/garderobes og mobbing, erting og plaging"*.

Etter opplæringsloven § 9a-3 tredje ledd plikter skolen å fatte enkeltvedtak dersom foreldre eller elever ber om tiltak knyttet til det psykososiale miljøet. Rutiner for å fatte enkeltvedtak må innarbeides i skolens internkontrollsystem. Dokumentene inneholder ikke rutiner for at skolen skal fatte enkeltvedtak dersom elever eller foreldre ber om tiltak som gjelder det psykososiale miljøet. Intervju bekrefter at det ikke er tilstrekkelig kjennskap til denne retten. Rutiner for slik informasjon er en forutsetning for å sikre at lovkravene i § 9a-4 jf. § 9a-3 tredje ledd blir fulgt.

Handlingsplanen synliggjør hvilke virkemidler skolen skal bruke for å skaffe seg kjennskap til den enkelte elevs opplevelse av skolemiljøet. Den synliggjør videre hvem som har ansvaret for å gjennomføre de ulike tiltakene, og at skoleledelsen er involvert i den daglige gjennomføringen av skolemiljøarbeidet. Intervju bekrefter dette.

Av tiltakene nevnes klassemøter hvor det lages klasseregler, og klasselærermøte hvor saker knyttet til tilsynsmaet skal drøftes. Lund ungdomsskole gjennomfører Elevundersøkelsen på alle trinn, og skolen har hatt praksis på å gjennomføre en egen

¹ Jr. <http://www.utdanningsdirektoratet.no/Artikler/Lov/Instruks-for-felles-nasjonalt-tilsyn-2010-og-2011/>

² Jf. <http://www.utdanningsdirektoratet.no/Rundskriv/Rundskriv-201/Udir-2-2010---Retten-til-et-godt-psykososialt-miljo-etter-opplæringsloven-kapittel9a/>

mobbe -/trivselsundersøkelse. Skolen har tett oppfølging av elevene i friminuttene gjennom sitt vaktssystem. Av intervju går det fram det at skolen prioriterer ekstra vakthold etter ferier og friperioder.

Av intervju fremkommer det at det er stort fokus på å skape trivsel og trygghet for elevene. Skoleprogrammet "Alle har en psykisk helse" er et av skolens satsingsprogram for 2012. Av intervjuene går det videre fram at spørsmål knyttet til elevenes trivsel blir tatt opp både i elevsamtaler og i hjem – skolesamtaler.

Fylkesmannens vurdering er at Lund ungdomsskole har skriftlige rutiner for å skaffe seg kjennskap til den enkelte elevs opplevelse av det psykososiale miljøet, og at rutinene i all hovedsak blir gjennomført. Det er imidlertid ikke utarbeidet rutiner for hvordan skolen skal følge opp de ulike kartleggingene.

Skolens egne ordensregler er kjent både for elever, foreldre og ansatte. Disse ordensreglene blir hver høst sendt hjem til foreldre og elever gjennom skolens informasjonshefte "Informasjon til foresatte og elever". Ordensreglene og annen dokumentasjon synliggjør etter Fylkesmannens vurdering i liten grad hva skolen anser som krenkende atferd. Av intervju fremgår det at dette diskuteres, men at det ikke har vært en felles prosess på forståelsen av dette. Ordensreglene gir følgende føringer for oppførsel: *"Vis god oppførsel i og utenfor skolen – Opptre høflig og korrekt overfor medelever, lærere og andre"*. Etter Fylkesmannens vurdering er skolens ordensregler for uklare når det gjelder å gi retning for skolens arbeid med elevenes psykososiale miljø. Gjennom tilsynet i Lund kommune har Fylkesmannen blitt gjort kjent med at kommunen har en egen *"Forskrift om ordensreglement for grunnskolen i Lund kommune"*. Denne forskriften er ikke vedlagt dokumentasjonen fra skolen, og intervjuene viste at dette er et lite kjent dokument. Fylkesmannen vil her understreke at et ordensreglement med tilhørende sanksjoner ved brudd på reglementet, er et sentralt virkemiddel i arbeidet med skolemiljøet.

Det fremgår av dokumentasjon og intervju at planene og rutinene gjennomgås med personalet, FAU og samarbeidsutvalget. Handlingsplanen mot mobbing er sist vedtatt av samarbeidsutvalget 03.05.10. Det er samme år gjennomgått i FAU. Ordensreglene er sist vedtatt av SU i 2009. Det fremgår ikke av dokumentasjonen at handlingsplanen og ordensreglene er tatt opp i skolemiljøutvalget. Fylkesmannen vil her påpeke at dette er dokumenter som omhandler elevens psykososiale miljø, og etter loven har skolemiljøutvalget *"rett til å uttale seg i alle saker som gjeld det psykososiale miljøet"*. Det er i tilsynet ikke forelagt rutiner for informasjon og evaluering av planer og rutiner knyttet til det psykososiale miljøet.

Fylkesmannens konklusjon

Lund ungdomsskole har skriftlige planer og rutiner for det forebyggende arbeidet med det psykososiale miljøet, men de ulike lovkravene på området gjenspeiles ikke i skolens handlingsplan mot mobbing og øvrige dokumenter. Det foreligger ikke rutiner for hvordan skolen skal følge opp resultatene fra kartlegging av skolemiljøet, og det er heller ikke innarbeidet rutiner for å evaluere arbeidet med elevenes psykososiale miljø. Skolens dokumenter inneholder ikke rutiner for fattning av enkeltvedtak. Ordensreglene og annen dokumentasjon er uklare på hva skolen anser som krenkende atferd. Det foreligger derfor ikke fullt ut et tilfredsstillende system for internkontroll slik det er krav om i opplæringsloven § 9a-4, jf. § 9a-3 første ledd.

3.2 Det individuelt rettede arbeidet

Det forebyggende arbeidet må sees i sammenheng med det individuelt rettede arbeidet ved skolen. Det er viktig for oppfyllelsen av kravet i opplæringsloven at de forebyggende tiltakene som blir planlagt, også etterleveres i praksis.

Skolens plikt til å gripe inn når det oppstår forhold som er krenkende for en eller flere elever følger hovedsakelig av § 9a-3 andre og tredje ledd. Opplæringsloven oppstiller særskilte plikter for skolen tilknyttet det psykososiale miljøet og gir eleven/foreldrene særskilte rettigheter i tilknytning til saksbehandlingen ved skolen. Ved å kontrollere hvordan skolene etterlever de konkrete pliktene i § 9a-3 andre og tredje ledd, vil tilsynet kunne bidra til å sikre at skolene i praksis arbeider for å fremme elevenes helse, trivsel og læring.

Rettslige krav

Skoleeier, skolen, skoleledelsen og alle de ansatte plikter å sikre elevenes individuelle rett etter § 9a-1 gjennom individuelt rettet arbeid. Det individuelt rettede arbeidet ved skolen er regulert i § 9a-3 andre og tredje ledd i opplæringsloven. Reglene presiserer at alle som er ansatt ved skolen, har en handlingsplikt som innebærer å gjøre undersøkelser, plikt til å varsle skoleledelsen og plikt til å gripe inn når det er nødvendig og mulig. Videre er skolen pålagt å behandle anmodninger fra elever eller foreldre som omhandler det psykososiale miljøet etter reglene om enkeltvedtak i forvaltningsloven.

Se for øvrig vedlegg 3 til denne rapporten for mer om de rettslige kravene under dette temaet. Det er også informert nærmere om de rettslige kravene og hva de innebærer på åpningsmøtet 11.04.12.

Dokumentasjon og vurdering

Som nevnt under det forebyggende arbeidet er det formulert prosedyrer for hva skolen skal gjøre *"ved mistanke om mobbing"*, og hva skolen skal gjøre *"hvis problemet vurderes til mobbing"*. Det er ikke synliggjort i planen at alle ansatte har ansvar for å observere og melde fra dersom de får kjennskap til at elever blir mobbet. I handlingsplanen står: *"Observasjon: Ensomme elever, fravær, uregelmessigheter i gym/garderobes og mobbing, erting og plaging. Ansvar: Alle lærere"*. Av intervju kom det likevel fram at andre ansatte i praksis gjorde dette. Det er også praksis på å varsle skoleledelsen, og at skoleledelsen følger opp de ulike sakene.

Av intervjuene kom det fram at det er lite kjennskap til den lovfestede handlingsplikten i opplæringslovens § 9a-3 andre ledd hos de ansatte ved skolen.

Planen inneholder ikke informasjon om retten til enkeltvedtak dersom elev/foreldre ber om tiltak knyttet til det psykososiale miljøet. På Lund ungdomsskoles hjemmeside er det en lenke til *"Elevenes skolemiljø Veileder til kapittel 9a i opplæringsloven"* fra 2006. Det er også skriftlig informasjon om denne lenken i *"Informasjon til foresatte og elever"*. Det er imidlertid et krav at skolen aktivt må informere foreldrene og elevene om rettighetene deres når de ber om tiltak knyttet til det psykososiale miljøet. Slik praksis er ikke dokumentert i tilsynet. Intervjuene viser at de ansatte ikke har tilstrekkelig kjennskap til skolens plikt til å fatte enkeltvedtak etter opplæringslovens § 9a-3 tredje ledd. Etter Fylkesmannens vurdering har derfor Lund ungdomsskole ikke tilfredsstillende rutiner for å informere om retten til enkeltvedtak.

I handlingsplanen brukes definisjonen til Olweus: *"En person blir mobbet eller plaget når han eller hun gjentatte ganger og over tid, blir utsatt for negative handlinger fra en eller flere personer."* Det er i dokumentasjonen ikke gitt annen forståelse for hva skolen anser som *"krenkende atferd"*. Etter Fylkesmannens vurdering gir denne definisjonen ikke god nok retning for skolens plikt til å ivareta elevenes rett til et godt psykososialt

miljø. Etter Fylkesmannens vurdering må skolen derfor klargjøre hva de anser som krenkende atferd, og gjøre dette kjent for elever/foresatte og alle ansatte.

Formuleringen i handlingsplanen *"Hvis problemet vurderes til mobbing, skal rektor/kontaktlærer ringe elevenes foreldre, informere og avtale et møte. På møtet blir foreldre og skolen enige om hvilke tiltak som skal settes i verk, hvordan de skal utøves og følges opp. Avtalen skal skrives ned og signeres av alle som er tilstede. Arkiveres i mobbepermen."*, synliggjør etter Fylkesmannens vurdering mangelfull forståelse for lovkravene.

Vedlagt dokumentasjonen er "Håndtering av foreldreklager". Slik rutine er formulert, skal de gjelde for alle henvendelser. Det er ikke vist til opplæringsloven, og elevenes psykososiale miljø er ikke nevnt. Det fremgår av dokumentet at det er gjennomgått i personalet, og at det er tatt opp i FAU - møter både i 2010 og 2011. Av intervju fremgår det at rutine her blir brukt ved foreldrehenvendelser. Etter Fylkesmannens vurdering gir dokumentet på noen områder god informasjon om hvordan skolen vil håndtere ulike henvendelser. Slik Fylkesmannen leser dokumentet, kan det se ut som om alle skriftlige henvendelser skal behandles etter reglene i forvaltningsloven, mens muntlige henvendelser ikke håndteres på samme måte. I forhold til saker knyttet til elevenes psykososiale miljø tilfredsstillende ikke rutine i dokumentet lovkravene i § 9a-3 tredje ledd. Eksempelvis er det krav om at det fattes enkeltvedtak også ved en muntlig henstilling fra foreldre.

Lund ungdomsskole har lagt fram et eksempel på henstilling/klage for Fylkesmannen. Henstillingen/klagen gjelder bytte av klasse i et fag. Rundskriv Udir-2-2010 understreker at *"Paragraf 9a-1 gir ikke eleven rett til å klage på kvaliteten på opplæringen, herunder det pedagogiske opplegget til læreren. Hvis eleven opplever opplæringen som dårlig kan det være vanskelig for eleven å nå kompetansemålene, noe som kan føre til frustrasjon hos eleven, men dette faller utenfor kapittel 9a. Men det kan være en sammenheng mellom kvaliteten på opplæringen og elevenes psykososiale miljø. Det kan være tilfeller hvor for eksempel lærerens pedagogiske opplegg eller oppførsel har en innvirkning på elevens psykososiale miljø og forholdet kan da være i strid med § 9a-1."* I slike tilfeller vil det være en skjønnsmessig vurdering fra skolens side om det skal fattes enkeltvedtak etter § 9a-3 jf. § 9a-1 første ledd. Med bakgrunn i den innsendte dokumentasjonen er Fylkesmannens vurdering at skolen har foretatt en slik skjønnsmessig vurdering, og at skolen har valgt å ikke fatte enkeltvedtak etter § 9a-3 jf. § 9a-1 første ledd.

Det framgår av opplæringslovens § 9a-3 tredje ledd at skolen har plikt til å fatte enkeltvedtak i alle saker der foreldre/elev ber om tiltak i forbindelse med det psykososiale miljøet på skolen. Fylkesmannen har fått oversendt to enkeltvedtak fra Lund ungdomsskole i forbindelse med tilsynet.

Begge disse vedtakene viser avslutningsvis til opplæringslovens § 9a-3, og opplyser om klagerett etter forvaltningsloven. Det er videre opplyst at Fylkesmannen er klageinstans og vist til de regler i forvaltningsloven som gjelder for klage og omgjøring. Vedtakene er slik Fylkesmannen ser det likevel manglefulle i form og innhold sett opp mot reglene i kap. 9a jf. forvaltningsloven. Henvendelsene fra foreldre er slik vi ser det besvart uten å være knyttet direkte opp mot en vurdering av fakta opp mot lovkravene.

Et vedtak etter opplæringslovens kap. 9a må for det første konkret ta stilling til om den enkelte elevens individuelle rett til et godt psykososialt miljø er brutt jf. § 9a-1. Det avgjørende i vurderingen av om elevens rett etter § 9a-1 er oppfylt er hvordan det psykososiale miljøet virker på den enkelte elevens helse, trivsel og læring. Utgangspunktet for vurderingen er elevens egen subjektive opplevelse av det psykososiale miljøet. Hvis det konkluderes med at denne eleven ikke har et godt psykososialt miljø har eleven/dennes foresatte rett til å kreve at det iverksettes egnede tiltak. Det er disse konkrete tiltakene det skal fattes enkeltvedtak om, og som eleven har

klagerett på. Videre stiller forvaltningsloven krav til forsvarlig utredning av saken i § 17 og til begrunnelsen for vedtaket i §§ 24 og 25. I forhold til utredningskravet skal en også påse at barnet har fått mulighet til å gi uttrykk for sitt syn på saken - hva som har skjedd og hvilke tiltak som bør iverksettes - før vedtak fattes. Det som kommer fram i utredningen skal være ledd i begrunnelsen av vedtaket.

De vedtakene Fylkesmannen har fått tilsendt viser ikke tydelig at skolen har utredet og tatt stilling til om den enkelte elevens individuelle rett til et godt psykososialt miljø er brutt. I ett av vedtakene heter det at *"Nokre meldingar om plaging og tendens til mobbing og litt hærverk i friminutt gjorde det naudsynt med tiltak"*. Det indikeres her at en eller flere elever ikke har et godt psykososialt miljø. Enkeltvedtaket fremstår likevel først og fremst som et svar på en henvendelse om friminuttordning inne/ute. Det vises generelt til vaktordning ute, men Fylkesmannen kan ikke se at vedtaket er individualisert og rettet mot den enkelte elevs opplevelse av miljøet og behov for egnede individrettede tiltak.

Det andre vedtaket, vedrørende språkbruk, viser mer konkret til de tiltak som er gjennomført av rektor. Dette er mer i tråd med de krav som stilles i kap. 9a, men kunne likevel vært noe tydeligere i forhold til vurderingen og konklusjonen opp mot § 9a-1 og hvorvidt denne retten er brutt. Dette brevet/vedtaket fremstår også mer som en refleksjon i forhold til skolens/de ansattes holdninger enn som en konkret vurdering av enkeltelevens psykososiale miljø slik det oppleves for denne, og hvilke tiltak som anses egnet for å bedre dette for vedkommende.

Dersom skolens konklusjon går ut på at elevens rett til et godt psykososialt miljø *ikke* er brutt, skal det fattes enkeltvedtak med klagerett om dette. Kravene til utredning og begrunnelse gjelder også her. Av det vedtaket skolen har fattet etter at klage har vært behandlet av Fylkesmannen, kan vi ikke se at avgjørelsen om å avslutte saken er tilstrekkelig begrunnet.

Fylkesmannens konklusjon

Ansatte ved Lund ungdomsskole undersøker, griper inn og varsler skoleledelsen dersom de får kunnskap eller mistanke om at en elev blir utsatt for krenkende ord eller handlinger. Det er imidlertid ingen klar bevissthet rundt den lovfestede handlingsplikten i opplæringslovens § 9a-3 andre ledd hos de ansatte ved skolen, og det går ikke frem av dokumentasjonen at alle ansatte har en handlingsplikt. Lund ungdomsskole ivaretar dermed ikke elevenes rettigheter etter opplæringslovens § 9a-3 andre ledd fullt ut.

Enkeltvedtakene tilfredsstillende bare delvis kravene i oppl. § 9a-3, jf. § 9a-1, og forvaltningsloven. De er mangelfulle i forhold til individualisering og begrunnelse. Det fremkommer heller ikke klart at sakene er tilstrekkelig utredet før vedtak er fattet. Lund ungdomsskole ivaretar dermed ikke elevenes rettigheter etter opplæringslovens § 9a-3 tredje ledd fullt ut.

3.3 Brukermedvirkning

Opplæringsloven inneholder krav om at elevene og foreldrene skal gis mulighet til å involvere og engasjere seg i arbeidet for et godt psykososialt miljø ved skolen. Et av virkemidlene fra lovgiver for å sikre brukermedvirkning har vært å stille krav til opprettelse av diverse råd og utvalg og å gi disse rådene og utvalgene muligheten til å uttale seg før endelig avgjørelse blir tatt.

Brukermedvirkning er ikke en statisk tilstand som kan oppnås en gang for alle i skolen, det er tvert imot noe det må arbeides kontinuerlig med. Tilhørighet i et sosialt og faglig fellesskap gjennom verdier og virkemiddel som verdsettelse, aktiv deltaking og medvirkning er noe som må gjennomføres kontinuerlig i hverdagen.

Det er "skolen" som skal sørge for at elevene blir engasjert i skolemiljøarbeidet. Skolen i denne sammenheng vil si skoleledelsen, men det er skoleeier som blir ansvarliggjort dersom ikke det er tilrettelagt for at elevene eller deres foreldre blir involvert og engasjert i skolemiljøarbeidet.

Rettslige krav

§ 9a-5 fastslår at elevene skal engasjeres i det systematiske skolemiljøarbeidet, både i planleggingen og i gjennomføringen av det. Ellers er det gitt regler for ulike organer for brukermedvirkning både i § 9a-6 og i kapittel 11. Det fremgår bla at rådene og utvalgene skal gis relevant informasjon og gis en reell mulighet til å uttale seg. Rutiner for å sikre informasjon og varsling til de ulike rådene og utvalgene må innarbeides i internkontrollen ved skolen etter § 9a-4.

Se for øvrig vedlegg 3 til denne rapporten for mer om de rettslige kravene under dette temaet.

Det er også informert nærmere om de rettslige kravene på åpningsmøtet 11.04.12.

Dokumentasjon og vurdering

Gjennom dokumentasjon og intervju kom det fram at elevene på Lund ungdomsskole blant annet blir involvert i skolemiljøarbeidet ved at det utarbeides klasseregler i de enkelte klassene. Det gjennomføres også elevsamtaler, og elevene ved Lund ungdomsskole er representert i Lund felles elevråd.

I forbindelse med tilsynet har Lund ungdomsskole lagt fram notater fra tre møter i elevrådet. Notatene inneholder ikke opplysninger om hvem som var til stede, og det kommer ikke fram opplysninger som viser at spørsmål knyttet til elevenes psykososiale miljø har blitt drøftet. Gjennom intervju har imidlertid Fylkesmannen blitt gjort kjent med at elevrådet har blitt informert om resultater fra Elevundersøkelsen, og at elevrådsrepresentantene har formidlet dette videre til klassene sine. Intervju bekrefter også at elevrådet har blitt informert om skolens "Handlingsplan mot mobbing".

Det er opprettet foreldreutvalg (FAU) ved skolen, og det er lagt fram referat fra tre møter i FAU (31.10.11, 12.12.11, 06.02.12). I "Handlingsplan mot mobbing" heter det at *"Rektor informerer FAU, SU, personale og elevråd hver høst om skolen sin handlingsplan mot mobbing, og fortløpende dersom skolen gjør endringer. FAU skal være med i utarbeidingen/evalueringen av handlingsplanen ved evt. endringer."* Det går ikke fram av referatene fra møtene at FAU har blitt informert om handlingsplanen, men intervju bekrefter at dette har skjedd.

Dokumentasjonen viser at det er opprettet samarbeidsutvalg (SU). Det er lagt fram referat fra tre møter i SU (16.05.11, 07.11.11, 13.02.12). Referatene viser at SU er lovlig sammensatt, og at det avholdes jevnlig møter. Referatene viser at saker knyttet til elevenes psykososiale miljø har blitt drøftet, blant annet resultat fra Elevundersøkelsen.

Etter Fylkesmannens vurdering viser dokumentasjonen at det i praksis ikke er opprettet skolemiljøutvalg (SMU) ved Lund ungdomsskole, og intervju bekrefter dette.

Fylkesmannens konklusjon

Lund ungdomsskole involverer elevene, FAU og SU i det systematiske skolemiljøarbeidet. SU har korrekt sammensetning i henhold til opplæringslovens § 11-1, og det avholdes jevnlig møter. SMU er i praksis ikke opprettet. Det er ikke synliggjort rutiner for å holde råd og utvalg orientert om alle saker som angår det psykososiale miljøet.

4. Pålegg om retting

Med hjemmel i opplæringsloven § 14-1 tredje ledd, og som følge av det som framgår av kapitlene 3.1-3.3, gir Fylkesmannen følgende pålegg:

Forebyggende arbeid og internkontroll - § 9a-4, jf. § 9a-3 første ledd

1. Lund kommune skal sørge for at Lund ungdomsskole arbeider aktivt, systematisk og kontinuerlig for å fremme et godt psykososialt miljø og forhindre at krenkende atferd oppstår. Lund kommune må i denne forbindelse se til at Lund ungdomsskole:
 - a.) Sørger for å synliggjøre hvordan skolen skal følge opp opplysninger om krenkende atferd som kommer fram gjennom kartlegging, observasjoner og samtaler
 - b.) Sørger for å utarbeide rutiner for å informere ansatte, elever og foreldre om retten til enkeltvedtak ved henstilling om tiltak
 - c.) Utarbeider et ordensreglement som inneholder klare regler for hva skolen anser for krenkende atferd
 - d.) Utarbeider rutiner for evaluering og vedlikehold av arbeidet med det psykososiale miljøet, jf. § 9a-4

Skolens individuelt rettede arbeid - § 9a-3 andre ledd

2. Lund kommune skal sørge for at de ansatte ved Lund ungdomsskole håndterer krenkende atferd de har kunnskap/mistanke om. Lund kommune må i denne forbindelse se til at Lund ungdomsskole:
 - a.) Sørger for at alle ansatte blir kjent med den lovfestede handlingsplikten

Skolens individuelt rettede arbeid - § 9a – 3 tredje ledd

3. Lund kommune skal sørge for at Lund ungdomsskole behandler henstillinger om tiltak ved å fatte enkeltvedtak etter reglene om dette i forvaltningsloven. Lund kommune må i denne sammenheng se til at Lund ungdomsskole:
 - a. Sørger for at ansatte, elever og foreldre blir gjort kjent med retten til enkeltvedtak når de ber om tiltak som gjelder elevens psykososiale miljø
 - b. Sikrer at skolen fatter enkeltvedtak som er i tråd med opplæringslovens og forvaltningslovens bestemmelser

Brukermedvirkning - §§ 9a-5 og 9a-6, samt kapittel 11

4. Lund kommune skal sørge for at Lund ungdomsskole involverer og engasjerer elever og foreldre i skolemiljøarbeidet. Lund kommune må i denne forbindelse se til at Lund ungdomsskole:
 - a.) Oppretter skolemiljøutvalg og sørger for å avholde jevnlig møter i utvalget

- b.) Utarbeider rutiner for å underrette råd og utvalg om alle forhold som er vesentlige for det psykososiale skolemiljøet, slik at utvalgene fungerer slik loven krever

5. Oppfølging av tilsynsresultatene

Tiltak for å rette lovbrudd skal settes i verk med det samme.

Lund kommune skal gi en skriftlig erklæring om at lovbruddet er rettet, og dokumentere at det er utarbeidet tiltak i samsvar med pålegget.

Frist for innsending av erklæring er 01.12.2012.

6. Klageadgang

Tilsynsrapporten er et enkeltvedtak etter forvaltningsloven § 2 bokstav b, og kan påklages til Utdanningsdirektoratet. En eventuell klage skal sendes til Fylkesmannen i Rogaland innen tre uker fra det tidspunkt underretning om vedtaket er kommet fram til vedkommende part, jf. forvaltningsloven §§ 28 og 29. Om utformingen av klage vises det til forvaltningsloven § 32.

Stavanger 28.08.12

Hjalmar Arnø
tilsynsleder/rådgiver

Marta Vignes
seniorrådgiver

Vedlegg 1 Oversikt over innsendt dokumentasjon

Redegjørelse fra skolen
Organisasjonskart 2011/12
Ordensregler for elevene ved Lund ungdomsskole
Handlingsplan mot mobbing
Meldeskjema: alvorlig hendelse/mobbesak
Utviklingsplan 2011/2012
Informasjonshefte Lund ungdomsskole
Håndtering av foreldreklager
Søknad om bytte av gruppe 27.10.11
Svar på søknad om bytte av gruppe 20.11.11
Henvendelse til skolen 01.10.10
Enkeltvedtak 18.10.10
Enkeltvedtak 14.02.11
Klage på enkeltvedtak 14.03.11
Brev til foresatt med informasjon om Fylkesmannens vedtak i klagesak 16.05.11
Referat fra møte i FAU 31.10.11
Referat fra møte i FAU 12.12.11
Referat fra møte i FAU 06.02.12
Referat fra møte i samarbeidsutvalget og skolemiljøutvalget 16.05.11
Referat fra møte i samarbeidsutvalget og skolemiljøutvalget 07.11.11
Referat fra møte i samarbeidsutvalget og skolemiljøutvalget 13.02.12
Notat fra møte i elevrådet 16.01.12
Notat fra møte i elevrådet 16.02.12
Notat fra møte i elevrådet 27.02.12
Elevundersøkelsen 2011 – resultater læringsmiljø
Elevundersøkelsen 2012 – utdrag (ettersendt 18.04.12)

Vedlegg 2 Oversikt over de som er intervjuet

Merethe Surdal	assistent
Tor Vidar Rennestraum	assistent
Mariann Eike	ansvarlig for sosialpedagogisk rådgiving
Astri Hamre	kontaktlærer
Tom Helge Moen	kontaktlærer
Lars Iversen	rektor
Egil N. Eek	oppvekst – og kultursjef

Det er i tillegg gjennomført samtaler med elever og foreldre.

Vedlegg 3 Rettslige krav

1 Det forebyggende arbeidet

§ 9a-4, Systematisk arbeid for å fremje helsa, miljøet og tryggleiken til elevane(internkontroll)
Skolen skal drive eit kontinuerleg og systematisk arbeid for å fremje helsa, miljøet og tryggleiken til elevane, slik at krava i eller i medhald av dette kapitlet blir oppfylte. Skoleleiinga har ansvaret for den daglege gjennomføringa av dette. Arbeidet skal gjelde det fysiske så vel som det psykososiale miljøet.

§ 9a-3 første ledd, Det psykososiale miljøet
Skolen skal aktivt og systematisk arbeide for å fremje eit godt psykososialt miljø, der den enkelte eleven kan oppleve tryggleik og sosialt tilhør.

Det systematiske skolemiljøarbeidet skal sikre at elevenes rett blir oppfylt ved at skolen arbeider kontinuerlig og systematisk for et godt skolemiljø. Det avgjørende er at skolemiljøarbeidet er egnet til å sikre elevene et godt psykososialt miljø, og at brudd på retten til et godt miljø blir oppdaget og håndtert på en effektiv måte.

Formålet med skolens plikter etter § 9a-4 er å sikre at uønsket/krenkende atferd blir oppdaget og håndtert tidlig. Dette betyr at skolen må ha rutiner for å kartlegge skolemiljøet og den enkelte elevens opplevelse av det psykososiale miljøet.

En nødvendig forutsetning for det systemrettede arbeidet er at skolen overfører kravene i kapittel 9a til konkrete mål og handlinger. Skolen må ha planer og rutiner for hvordan elevenes rett skal oppfylles.

Skolen blir i § 9a-4 pålagt å arbeide aktivt, systematisk og kontinuerlig slik at kravene i kapittel 9a blir oppfylt. Dette innebærer at skolen skal arbeide etter et "føre var" – prinsipp, og forebygge brudd på eleven sin rett etter § 9a-1. Skolen kan ikke være passive og avvente at en situasjon oppstår, for eksempel at læreren ser mobbing, eller at noen klager på forholdene. Med kontinuerlig mener en at det systematiske arbeidet må være gjennomgående i skolens arbeid, og ikke bare noe som blir gjort når det oppstår ubehagelige situasjoner eller ved oppstart av hvert skoleår. Arbeidet skal drives hele tiden, gjennom hele skoleåret. Et anti-mobbeprogram eller en perm med internkontrollrutiner som står i en hylle, er ikke tilstrekkelig for å oppfylle kravet til systematisk arbeid.

Det systematiske arbeidet skal være gjennomtenkt og planmessig. Planene og rutineene må være innarbeidet og må følges av personalet når det arbeides med saker som omhandler det psykososiale miljøet til elevene.

Skoleledelsen har ansvaret for at det systematiske arbeidet er aktivt, systematisk og planmessig.

Skolen må for å oppfylle kravet til internkontroll:

- Sette seg konkrete mål for skolemiljøet og skolemiljøarbeidet
- Arbeide systematisk og planmessig for å nå målene og forebygge problem
- Ha rutiner for å følge med på skolemiljøet og den enkelte elevs opplevelse av det, herunder rutiner for å avdekke og håndtere problemer når de dukker opp og kontrollere at rutineene etterlevs.

Skolen må kunne dokumentere at de har et system for internkontroll. Internkontroll innebærer å overføre kravene i lov og forskrift til konkrete mål for skolemiljøet, kartlegge utfordringer, planlegge og iverksette tiltak for å nå målene. Skolen må dokumentere at dette er etablert, og at det faktisk blir fulgt opp.

I tillegg til det som blir dokumentert skriftlig, må skolen kunne vise at:

- internkontrollen dekker alle reglene i kapittel 9a
- alle ansatte utfører pliktene de har etter loven og kjenner interne mål, rutiner/planer
- de ansatte har tilstrekkelig kompetanse om skolemiljøarbeidet og håndtering av utfordringer og hendelser som omhandler skolemiljøet
- skolen har tiltak for å fremme skolemiljøet og forebygge, avdekke og håndtere krenkninger
- tiltakene blir iverksatt og planer og rutiner etterleves i praksis
- ledelsen er aktivt med i arbeidet med skolemiljøet/ internkontrollen

I det systematiske arbeidet med det psykososiale miljøet må også andre regler i opplæringsloven tas med. For det første må skolen kartlegge kravene til brukerorgan i kapittel 11. Et sentralt organ i det systematiske arbeidet er skolemiljøutvalget.

Ordensreglementet ved skolen er et sentralt virkemiddel i arbeidet med skolemiljøet, og skolen må sørge for at dette er integrert i skolemiljøarbeidet/ internkontrollen. Et system for skolemiljøet som ikke blir sett i sammenheng med ordensreglement er ikke helhetlig nok. I tillegg må skolen trekke inn vurderinger i orden og oppførsel etter forskrift til opplæringsloven § 3-5.

2 Det individuelt rettede arbeidet

Skoleeier, skolen, skoleledelsen og de ansatte har alle en plikt til å sikre elevenes individuelle rett etter § 9a-1 gjennom individuelt rettet arbeid. Det individuelt rettede arbeidet ved skolen er regulert i § 9a-3 andre og tredje ledd i opplæringsloven.

- Handlingsplikten etter § 9a-3 andre ledd
- Plikten til å behandle anmodninger om tiltak fra elever/foreldre som enkeltvedtak etter § 9a-3 tredje ledd

Handlingsplikten

Opplæringsloven § 9a-3 andre ledd – plikten til å undersøke, varsle og gripe inn

Dersom nokon som er tilsett ved skolen, får kunnskap eller mistanke om at ein elev blir utsett for krenkjande ord eller handlingar som mobbing, diskiminering, vald eller rasisme, skal vedkommande snarast undersøkje saka og varsle skoleleiinga, og dersom det er nødvendig og mogleg, sjølv gripe direkte inn.

Regelen fastslår at alle som er ansatt ved skolen, har en handlingsplikt som innebærer

- plikt til å foreta undersøkelser
- plikt til å varsle skoleledelsen og
- plikt til å gripe inn når det er nødvendig og mulig

Handlingsplikten gjelder for alle som er ansatt ved skolen ved at de har et ansettelsesforhold/ en arbeidsavtale med skoleeier. I forarbeidene til loven³ er det uttalt at "ansatte" i praksis ofte vil være lærere og miljøarbeidere, men at plikten også gjelder

³ Jf. Ot.prp.nr 72(2001-2002)

annet personale. I tillegg til undervisningspersonalet ved skolen kan dette for eksempel være vaktmester, assistenter, kontor- og renholdspersonalet.

Den ansattes handlingsplikt gjelder fra når han / hun får kunnskap eller mistanke om at en elev blir utsatt for krenkende ord eller handlinger. "Kunnskap om" innebærer at den ansatte faktisk vet at en elev blir utsatt for uakseptabel atferd fra elever, lærer, eller andre ved skolen. En del av handlingsplikten er plikten til å undersøke om eleven faktisk har blitt utsatt for krenkende ord eller handlinger, og få klargjort hva som faktisk har skjedd. Handlingsplikten gjelder også dersom den ansatte får mistanke om at en elev er utsatt for ord eller handlinger. Det er altså ikke nødvendig med faktisk kunnskap for at handlingsplikten blir gjeldende.

Den ansatte må når han/hun får kunnskap eller mistanke om krenkende atferd, vurdere hva som blir neste steg. Skoleledelsen skal varsles, og i noen tilfeller har den ansatte plikt til å gripe inn. Dette må vurderes konkret i den enkelte situasjonen. I akutte situasjoner, for eksempel når elever slåss eller en overhører krenkende ord til en elev, er det naturlig å gripe inn straks og undersøke nærmere i etterkant hva som faktisk skjedde.

Det følger av § 9a-3 andre ledd at etter at den ansatte har undersøkt saken og kommet frem til at dette er forhold som bør følges opp, skal skoleledelsen informeres. Skoleledelsen plikter å sikre at alle saker de blir varslet om og blir fulgt opp. Ansatte som varsler etter § 9a-3 andre ledd skal tas på alvor. Skolen, ved skoleledelsen, plikter å undersøke saken ytterligere dersom det er behov for dette og sette i verk egne tiltak.

Skolen med alle sine ansatte må ha en felles forståelse av når det skal varsles, og hvordan varslingen skal skje. På samme måte må alle ved skolen ha et avklart forhold til terskelen for å gripe inn. Disse avklaringene og rutineene for dette må innarbeides i internkontrollen etter § 9a-4.

Det er ikke noe krav i § 9a-3 andre ledd om at skolen skal fatte enkeltvedtak når det blir iverksatt tiltak etter egne initiativ. Dette skiller seg fra når en elev eller forelder ber om tiltak, jf § 9a-3 tredje ledd. At det ikke må fattes enkeltvedtak tar likevel ikke fra skolen ansvaret for å følge opp saken på en formålstjenelig måte.

I noen tilfeller vil tiltakene skolen iverksetter, likevel kreve at det blir fattet enkeltvedtak. For enkelte tiltak er det fastsatt eksplisitt i opplæringsloven eller forskrift til denne at avgjørelsen er et enkeltvedtak. Eksempel på dett er bortvisning etter opplæringsloven § 2-10 og skolebytte etter opplæringsloven § 8a-1 tredje ledd. Ellers er det definisjonen av enkeltvedtak i forvaltningslovens § 2 sett i sammenheng med karakteren av tiltaket som er avgjørende for om reglene om enkeltvedtak skal benyttes. Samtidig har skolen et visst handlingsrom knyttet til ordensreglement og opplæringsmessige tiltak. Dette er mindre inngripende tiltak som blir gjort for å gjennomføre opplæringa.

Det skriftlige, som enkeltvedtaksformen gir, er viktig for skolens dokumentering av at de har grepet inn og forsøkt å sikre elevens rett etter § 9a-1.

Plikten til å behandle anmodninger om tiltak fra elever/foreldre

Opplæringsloven § 9a-3 tredje ledd – Eleven/ foreldra sin rett til å be om tiltak og saksbehandlinga ved skulen

Dersom ein elev eller forelder ber om tiltak som vedkjem det psykososiale miljøet, deriblant tiltak mot kjenkjande åtferd som mobbing, diskriminering, vald eller rasisme, skal skolen snarast mogleg behandle saka etter reglane om enkeltvedtak i forvaltningslova. Om skolen ikkje innan rimeleg tid har teke stilling til saka, vil det likevel kunne klagast etter føresegnene i forvaltningslova som om det var gjort enkeltvedtak.

Skolen er pålagt gjennom § 9a-3 tredje ledd å behandle anmodninger fra elever eller foreldre som omhandler det psykososiale miljøet etter reglene om enkeltvedtak i forvaltningsloven. Dersom det foreligger en slik anmodning, må skolen snarest mulig ta stilling til om elevens rett er oppfylt, og eventuelt hvilke tiltak som skal iverksettes. Det blir understreket at skolen alltid skal fatte enkeltvedtak når elever/foreldre anmoder om tiltak som omhandler det psykososiale miljøet. Skolen har altså en vedtaksplikt. Dersom skolen ikke oppfylder plikten til å fatte enkeltvedtak i saken, kan foreldrene/eleven likevel klage som om det var fattet enkeltvedtak.

Anmodninger fra elever og foreldre trenger ikke være skriftlige. Skolen må også ta stilling til muntlige henstillinger. Skolen kan ikke avvise en anmodning fordi den ikke er skriftlig eller unnlate å oppgi hvilke tiltak eleven eller foreldrene ønsker. Skolen kan heller ikke kreve at eleven/foreldrene må levere en skriftlig henvendelse. Dersom skolen er i tvil om en anmodning fra eleven/foreldre er en anmodning etter § 9a-3 tredje ledd, må skolen avklare dette. Skolen har en veiledningsplikt etter forvaltningsloven § 11. En del av dette vil være å informere eleven/foreldrene om rettighetene etter kapittel 9a og avklare om en anmodning fra en elev eller foreldre om det psykososiale miljøet er en anmodning om tiltak. Den som tar imot anmodningen, plikter også å informere om retten til å be om tiltak og klageretten etter § 9a-3 tredje ledd. alle anmodninger, også muntlige, skal tas på alvor og undersøkes. Dette er en del av skolens undersøkelsesplikt etter forvaltningsloven § 17.

Anmodninger skal normalt rettes til skoleledelsen ved rektor, men anmodninger kan også rettes til lærere og andre ansatte. Dersom anmodningen blir rettet til en lærer, må han/hun vurdere hva anmodningen gjelder og om det er noe som kan og bør løses innenfor klassen. Lærerens vurdering vil være viktig når det skal avgjøres hvilke tiltak som eventuelt skal inn i enkeltvedtaket.

Uavhengig av om anmodningen kan løses innefor klassen, skal den viderebringes til skoleledelsen. En anmodning fra elever/foreldre skal aldri stoppes på klassenivå. Dette har sammenheng med kravet i § 9a-3 tredje ledd første punktum om at alle tilfeller der det blir bedt om tiltak i forbindelse med det psykososiale miljøet, skal behandles som enkeltvedtak etter forvaltningsloven. Regelen fastslår også at saken skal behandles "snarest mulig", og dersom det ikke er fattet enkeltvedtak etter forvaltningsloven "innen rimelig tid", kan eleven/foreldrene klage som om skolen har fattet enkeltvedtak. En klage skal alltid sendes til det forvaltningsorgan som har eller skulle ha fattet enkeltvedtak i første instans. Det vil si at klagen skal sendes til skolen. Fylkesmannen er klageinstans, men før klageinstansen kan ta saken til behandling, må skolen eller skoleledelsen se på saken på nytt, og eventuelt forberede saken for fylkesmannen, jf. forvaltningsloven § 33.

Ellers inneholder ikke opplæringsloven kapittel 9a krav til saksbehandling. Saksbehandlingsreglene i forvaltningsloven gjelder for saker etter § 9a-3. Dersom skolen ikke behandler noe som er ment som en anmodning, er dette alvorlig og kan få konsekvenser, bl.a. etter straffebestemmelsen i § 9a-7.

3 Brukermedvirkning

Elevene skal engasjeres i det systematiske skolemiljøarbeidet, både ved planleggingen og ved gjennomføringen av det, jf. § 9a-5. Her fremkommer det i første ledd:

§ 9a-5 første ledd – Elevdeltaking i skolemiljøarbeidet

Elevene skal engasjeres i planlegginga og gjennomføringa av det systematiske arbeidet for helse, miljø og tryggleik ved skolen. Skolen skal leggje oppgåver til rette for elevane etter kva som er naturleg for dei enkelte årstrinna.

Dette innebærer at elevene skal tas med i skolens arbeid med å oppfylle kravene i kapittel 9a. Dette kan for eksempel være deltaking når skolen lager ordensreglement, deltaking i gjennomføring av enkel målinger osv. Det er skoleeiers ansvar at elevene blir involvert i skolemiljøarbeidet.

I forarbeidene er det vist til at det er viktig i seg selv at elevene kan få oppleve å bli hørt, og for skolen vil det være lettere å planlegge og å gjennomføre tiltak i samarbeid med elevene og de foresatt.

Elevenes deltaking i skolemiljøarbeidet skal være sikret i internkontrollsystemet ved skolen etter § 9a-4.

I lovens § 9a-6 og kapittel 11 er ulike organ for brukermedvirkning regulert. De rådene og utvalgene opplæringsloven stiller krav til at skolen skal opprette er:

- Elevråd – jf. § 11-2/11-6
- Foreldreråd og FAU – jf. § 11-4
- Samarbeidsutvalg/skoleutvalg – jf. § 11-1
- Skolemiljøutvalg – jf. § 11-1a

Rådene og utvalgene skal gis relevant informasjon og en reell mulighet til å kunne uttale seg, jf. § 9a-6.

§ 9a-6 – informasjonsplikt og uttalerett

Samarbeidsutvalet, skoleutvalet, skolemiljøutvalet og dessutan elevrådet og foreldrerådet skal haldast løpande underretta om alle tilhøve – deriblant hendingar, planar og vedtak – som har vesentleg betydning for skolemiljøet. Råda og utvala har på førespurnad rett til å få framlagt dokumentasjon for det systematiske helse-, miljø- og tryggleiksarbeidet ved skolen.

Råda og utvala som er nemnde i første ledd, skal så tidleg som mogleg takast med i planlegginga og gjennomføringa av miljøtiltak ved den enkelte skolen, og har rett til å uttale seg og komme med framlegg i alle sakar som har betydning for skolemiljøet.

Dersom skolen blir klar over tilhøve ved skolemiljøet som kan ha negativ verknad for helsa til elevane, skal elevane og dei føresette snrast mogleg varslast om det.

Rutiner for å sikre at informasjon og varsling til de ulike rådene og utvalgene må innarbeides i internkontrollsystemet ved skolen etter § 9a-4.